

Vergaderjaar 2020–2021

34 931

Bijeenkomsten van de Parlementaire Controlegroep (JPSG) Europol

E/ Nr. 4

VERSLAG VAN EEN DIGITALE INTERPARLEMENTAIRE CONFERENTIE

Vastgesteld 3 november 2020

Op 28 en 29 september 2020 vond de zevende bijeenkomst plaats van de parlementaire controlegroep Europol (verder: JPSG). Delegaties namen, vanwege de ontwikkelingen rondom het Covid-19-virus, deel via het online vergaderplatform van het Europees Parlement. De zesde bijeenkomst, die medio maart 2020 in Zagreb zou plaatsvinden, werd overigens eerder vanwege de ontwikkelingen rondom dit virus afgelast.

De JPSG houdt op basis van artikel 51 van de Europolverordening¹ politiek toezicht op de activiteiten van het EU-agentschap voor politie-samenwerking Europol. De JPSG bestaat uit leden van de nationale parlementen – maximaal vier leden, gelijkelijk te verdelen over beide Kamers der Staten-Generaal – en van het Europees Parlement – LIBE-comité – en komt in beginsel twee maal per jaar bijeen.

Vanuit de Eerste Kamer nam het lid Veldhoen (GroenLinks) deel aan de conferentie. Vanuit de Tweede Kamer de leden Van Toorenburg (CDA) en Yeşilgöz (VVD).

De delegatie brengt als volgt verslag uit.

Vaststelling agenda en welkomstwoord

De gezamenlijk covoorzitters van de JPSG Europolconferentie openen de vergadering. Deze vergadering wordt voorgezeten door de covoorzitters de heer López-Aguilar, voorzitter van de commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken (LIBE) van het Europees Parlement, mevrouw Mittag, voorzitter van de JPSG-delegatie van de Duitse Bundestag, en de heer Pistorius, voorzitter van de JPSG-delegatie van de Duitse Bundesrat. Tevens krijgt de heer Vukas, voorzitter van de Kroatische JPSG-delegatie, het woord om – in zijn hoedanigheid als

¹ Verordening (EU) 2016/794 van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2016 betreffende het Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving (Europol).

vorige (roterend) covoorzitter van de JPSG-vergadering – de vergadering te informeren over de uitkomst van de schriftelijke uitwisseling van standpunten naar aanleiding van de afgelasting van de zesde bijeenkomst van de JPSG Europol.

De heer López-Aguilar benadrukt allereerst het bijzondere karakter van de digitale vergadering, waaraan 75 Kamerleden vanuit 27 lidstaten deelnemen. Hij koppelt terug dat in de Troika-vergadering is besloten tot het instellen van een ad hoc-werkgroep die zich gaat buigen over een technische aanpassing van het Reglement van Orde JPSG Europol met betrekking tot de benoemingswijze van de JPSG-afgevaardigde naar vergaderingen van de Raad van Bestuur Europol, alsmede met betrekking tot het aanpassen van de revision-clause betreffende het reglement van orde. Tevens heeft de troika besloten om vertegenwoordigers van het Britse Hogerhuis en Lagerhuis toe te laten tot de vergadering met «observer status». Deze Britse volksvertegenwoordigers zijn gevraagd te interveniëren bij het agendapunt met betrekking tot de gevolgen van de Brexit voor het werk van Europol.

Inhoudelijk geeft de heer López-Aguilar in overweging dat het belang van het werk van Europol telkens toeneemt, waarmee ook het belang van de parlementaire controle op de activiteiten van Europol wordt vergroot.

Mevrouw Mittag benadrukt dat binnen het meerjarig financieel kader (MFK) voldoende middelen moeten worden vrijgemaakt voor de uitvoering van de werkzaamheden van Europol. De taken van Europol nemen toe, terwijl de bijbehorende middelen achterblijven, aldus deze spreker.

De heer Pistorius zet de vocale punten van het Duitse voorzitterschap uiteen en informeert de vergadering over de bevoegdheidsverdeling in Duitsland tussen de deelrepublieken en het federale niveau op het terrein van de rechtshandhaving. Spreker benadrukt onder meer dat de bestrijding van rechts-extremisme en terrorisme door het Duitse voorzitterschap als prioritair is aangemerkt.

De heer Vukas blikt terug op de afgelaste JPSG-vergadering van 22 en 23 maart 2020, die in Zagreb zou plaatsvinden. Vanwege de ontwikkelingen rondom het Covid-19-virus is de vergadering in eerste instantie uitgesteld. Vervolgens heeft een forse aardbeving de stad Zagreb getroffen en zijn geen verbeteringen geconstateerd met betrekking tot de ontwikkelingen rondom het Covid-19-virus. Besloten is om de reguliere JPSG-vergaderstukken vervolgens via e-mailprocedure te delen, waarna de lidstaten schriftelijk vragen konden stellen. Op deze wijze kon worden voldaan aan de taken en verplichtingen van de JPSG op grond van de Europolverordening.

Presentatie activiteiten Europol in de periode van maart tot september 2020 met speciale focus op de Covid-19 crisis

Mw. De Bolle, de uitvoerend directeur van Europol, blikt ten behoeve van de vergadering terug op de activiteiten van Europol in periode sinds maart 2020. Spreker zet uiteen dat Europol sinds 2016 een Crisis Management Team (CMT) heeft, dat gedurende de Covid-19-crisis is geactiveerd. Hiermee kunnen dergelijke crises beter worden gemanaged. Mw. De Bolle geeft aan dat vanwege het virus een sterke verandering zichtbaar is in het soort en de hoeveelheid criminaliteit. Om nationale opsporingsautoriteiten bij te staan heeft Europol sinds het begin van de Covid-19-uitbraak diverse operationele thematische assessments uitgevoerd en met de lidstaten gedeeld, bijvoorbeeld op het terrein van

drugs, financiële en economische delicten, (online) kindermisbruik en migrantensmokkel. Ook heeft Europol verdere stappen gezet in het ontwikkelen van de samenwerking met het Europees Openbaar Ministerie middels het opstellen van werkafspraken. Tot slot zet mw. De Bolle enkele hoogtepunten uiteen van operaties die de laatste periode door Europol zijn ondersteund, zoals operatie EMMA, waarin een versleuteld berichten-netwerk is gekraakt en operatie NERONE, waarin een operationeel internationaal crimineel netwerk is opgerold.

De heer Wiewiórowski, de Europees Toezichthouder gegevensbescherming, koppelt vervolgens de werkzaamheden van de EDPS inzake Europol terug aan de JPSG-vergadering. Allereerst meldt spreker dat, onverminderd de goede onderlinge samenwerking, de EDPS medio april 2020 heeft moeten besluiten om Europol een formele vermaning te geven in verband met het vermoeden dat Europol bulkdata, die van lidstaten wordt ontvangen, zou verwerken, waarbij Europol een deel van deze persoonsgegevens zonder wettelijke grondslag zou opslaan. De EDPS verwacht nu dat Europol verzachtende maatregelen zal treffen. Spreker geeft tevens aan dat bij een volgende herziening van de Europol aandacht zal worden besteed aan de wijze waarop gegevensverwerking bij Europol plaatsheeft. Tevens geeft spreker aan dat de jaarlijkse inspectie door de EDPS bij Europol vanwege de ontwikkelingen rondom het Covid-19-virus is uitgesteld.

Ten tweede verwijst de heer Wiewiórowski naar ontwikkelingen op het terrein van het gebruik van operationele gegevens voor het testen van nieuwe geautomatiseerde verwerkingstechnieken en algoritmen in de context van rechtshandhaving. De EDPS heeft zichzelf tot doel gesteld om beter inzicht te verkrijgen in dit testbeleid en om zichzelf ervan te verzekeren dat er een voldoende rechtsbasis bestaat om hiertoe operationele data te gebruiken.

Ten derde en tot slot verwijst spreker naar ontwikkelingen binnen Europol waarbij nationale onderzoekers worden ingezet voor het verwerken van persoonsgegevens in de systemen van Europol. Spreker geeft aan dat de Europolverordening geen voldoende duidelijke rechtsbasis biedt om dergelijke onderzoekers in te zetten.

De EDPS is nauw betrokken bij de consultatie over de aangekondigde wijzigingen van de Europolverordening, waarin het mandaat van Europol naar verwachting zal worden uitgebreid en verstevigd. Spreker benadrukt dat de door hem genoemde knelpunten in deze wijziging aan de orde zullen worden gesteld.

Het concept meerjarenprogramma Europol 2021–2023

Op grond van de Europolverordening wordt de parlementaire controle-groep voor Europol, de JPSG, geconsulteerd over het meerjarenprogramma van Europol. Vanwege de beperkte tijd tijdens de digitale vergadering beperkt de vergadering zich, op voorstel van de covoorzitters, tot een korte presentatie van de uitvoerend directeur van Europol, mw. De Bolle, van het conceptmeerjarenprogramma voor de jaren 2021 tot en met 2023. De leden van de JPSG worden verzocht om eventuele vragen op schrift te stellen en te zenden aan het JPSG-secretariaat die zorg zal dragen voor tijdige beantwoording door Europol.

De presentatie van mw. De Bolle concentreert zich op de financiële uitdagingen waarvoor Europol zich geplaatst ziet. Het toenemende belang en takenpakket van Europol is niet gereflecteerd in het beschikbare budget, dat via het MFK wordt vastgesteld. De aanhoudende discussie

over het MFK voor de jaren 2021 tot 2027 brengt vooralsnog geen duidelijkheid over de beschikbaarheid van middelen. Om die reden heeft Europol het vastgestelde budget voor het jaar 2020 gebruikt als basis voor het meerjarenprogramma. Gezien de toename aan activiteiten heeft Europol daarenboven verzocht om adequate middelen om deze taken te kunnen uitvoeren. Met name zouden de gevraagde nieuwe posten een toename van de activiteiten mogelijk maken om de steun aan lidstaten op een aanvaardbaar niveau voort te zetten, alsook om ICT te stimuleren en door te ontwikkelen, de European Financial and Economic Crime Centre (EFECC) op te richten en de toenemende operationele vraag van lidstaten bij te houden.

Daarnaast presenteert mw. De Bolle de nieuwe externe strategie voor de jaren 2021 tot en met 2024. Vocaal punt in die strategie betreft het (geografische) belang van samenwerking met het Verenigd Koninkrijk, nadat de Brexit volledig heeft plaatsgevonden. Ook de samenwerking met onder meer Australië, Nieuw-Zeeland en Azië wordt verder doorontwikkeld. Tot slot zal samenwerking worden gezocht met Latijns-Amerika in het kader van de aanpak van drugsmokkel.

Themadebat: strijd tegen rechts-extremisme en terrorisme

Het debat focust op rechts-extremisme en terrorisme. Achtergrond zijn aanslagen in Duitsland, in Hanau, op 19 februari dit jaar (link) en in Halle op een synagoge, op 9 oktober 2019 (link). En aanslagen buiten Duitsland in maart 2019 door de Australiër Brenton Tarrant die 51 moslims doodschoot bij twee moskeeën in Nieuw-Zeeland, een -deels mislukte-aanslag in Oslo in augustus en in diezelfde maand een aanslag in de VS waarbij 22 doden vielen in een supermarkt in El Paso. Bij deze aanslagen werd door de daders vaak verwezen naar de aanslag en het gedachtegoed van de Noor Anders Breivik die in 2011 bij een aanslag 77 mensen vermoordde, vooral jongeren betrokken bij de Noorse sociaal-democratische partij die hij verantwoordelijk hield voor de immigratie van moslims naar zijn land.

Het debat krijgt een sterk politiek karakter als een aantal sprekers de aandacht vestigt op links- en moslimterrorisme en de vraag stellen of daar geen grotere dreiging van uitgaat, en een enkele spreker terrorisme in verband brengt met vluchtelingen. Covoorzitter van de vergadering, de heer Pistorius, maant de delegaties het debat te focussen op onderwerpen die binnen de (operationele) scope van Europol liggen en toont zich ontzet over een aantal interventies die, zo hij stelt, «10 of 15 jaar geleden ondenkbaar zouden zijn geweest». Hij waarschuwt voor het gaan schuiven van Europese normen en waarden. Hij geeft aan dat hij persoonlijk op dit moment het risico van rechts-terrorisme veel groter acht dan van links-terrorisme.

De adjunct-directeur van Europol, verantwoordelijk voor het Operation Department, de heer van Gemert, geeft aan het grootste risico te zien uitgaan van «lone wolfs». Spreker wijst erop dat via besloten internet communities en sociale media extremisten over de hele wereld elkaar veel makkelijker vinden en kennis over wapens en explosieven zich snel verspreidt. Deze «Lone wolfs» opereren als eenlingen maar hebben via deze communities veel makkelijker toegang tot gevaarlijke informatie dan voorheen. Hij maakte duidelijk dat Europol, maar evenzeer de lidstaten, hier sterker op moeten inzetten waarbij Europol momenteel beperkt is in zijn budget, aldus de heer Van Gemert. Europol zet in op het tegengaan van de dreiging van rechts-extremisme en terrorisme langs de drie lijnen: het bevorderen van de uitwisseling van informatie en «intelligence»; het verbeteren van het strategische bewustzijn en het dreigingsbeeld; het

tegengaan van online rechts-extremisme propaganda. Als gevaren ziet Europol het onderschatten van de dreiging van rechts-extremisme en een tekort aan middelen om het fenomeen structureel aan te pakken.

Sessie Brexit en herziening Europolverordening

De sessie op dinsdag focust op de mogelijke gevolgen voor politiesamenwerking binnen Europol na de Brexit en op het aanstaande voorstel van de Europese Commissie voor herziening van de Europolverordening. Alle sprekers benadrukken het belang van een nauwe samenwerking met het Verenigd Koninkrijk ook na de Brexit, maar evenzeer de uitdagingen die er liggen als de bestaande wettelijke basis wegvalt. EU-commissaris Ylva Johansson (Binnenlandse Zaken) wijst erop dat de onderhandelingen zich in een cruciale fase bevinden. Ingezet moet worden op een ambitieus partnerschap, ook als er geen Brexit-deal tot stand komt. De EU is klaar voor elke uitkomst, noodmaatregelen zijn voorbereid. De genodigde sprekers van het Britse Parlement beamen bij monde van Yvette Cooper (voorzitter van de Commissie Binnenlandse Zaken van het House of Commons) en Lord Kirkhope (lid van de EU Justitie en Veiligheid subcommissie van het House of Lords) het belang van blijvende, nauwe samenwerking.

Federaal Minister voor Binnenlandse Zaken, de heer Seehofer, sprekend namens het Duitse EU-voorzitterschap, onderschrijft het belang van Europol en pleit voor voldoende budget binnen het komende meerjarig financieel kader (MFK) om huidige en nieuwe taken adequaat te kunnen oppakken. Europol bindt belangen van de EU en de lidstaten en zorgt al twintig jaar voor betrouwbare structuren voor politiesamenwerking en informatie-uitwisseling. Hij onderstreept het belang om zonder tijdsverlies gegevens uit te kunnen wisselen en het belang van nieuwe methoden en technologie (o.a. artificiële intelligentie) om grote hoeveelheden informatie te kunnen interpreteren. Ook is dient naar mening van deze spreker ingezet te worden op intensievere samenwerking met derde landen en met de private sector (onder andere met techbedrijven en internetdienstverleners).

EU-commissaris Johansson prees Europol voor de bijdrage bij het decoderen van de webdienst EncroChat waarmee op grote schaal criminele activiteiten zijn en worden blootgelegd en verdachten worden aangehouden en vervolgd. Zij noemde ook op het belang van Europol bij het bestrijden van (online) seksueel misbruik van minderjarigen en bij het aanpakken van Covid-19-gerelateerde misdrijven. Ze wees ook op recent door de Europese Commissie gepresenteerde EU-voorstellen voor de verdere aanpak van (online) seksueel misbruik van kinderen en van illegale wapenhandel. EU-commissaris Johansson ging vervolgens in op haar voornemens met de eind dit jaar te verwachten aanpassing van de Europolverordening. Met de voorgestane aanpassing moet Europol beter toegerust worden op een toenemend digitale omgeving. Uitbreiding van samenwerking met privébedrijven (onder meer web-providers, banken) acht ze essentieel maar met de nodige randvoorwaarden waaronder sterk democratisch toezicht. Refererend aan de «martelcontainer» die in Nederland door de politie werd opgespoord na aanwijzingen die voortkwamen uit ontcijferde EncroChat data, refereert mevrouw Johansson aan het belang van het toestaan aan Europol om grote databestanden te kunnen analyseren. Spreker geeft aan dat voor het herzieningsvoorstel van de Europolverordening, haar Commissiediensten in nauw contact staan met de Europees Toezichthouder gegevensbescherming, de heer Wojciech Wiewiórowski.

Slotopmerkingen en sluiting

Het co-voorzitterschap sluit de vergadering onder verwijzing naar de datum van de volgende JPSG-vergadering op 1 en 2 februari 2021 in Lissabon, Portugal.

Namens de delegatie van de Eerste Kamer,
Veldhoen

Namens de delegatie van de Tweede Kamer,
Van Toorenburg
A.A. Yeşilgöz

De griffier van de delegatie van de Eerste Kamer,
Van Rooij

De griffier van de delegatie van de Tweede Kamer,
Rook